

บทที่ ๓

ประวัติรُبैयाตของโอมาร์ คัยยาม

คำว่า "รُبैयाต" นี้ เรามักจะเคยเข้าใจกันมาว่าเป็นชื่อหนังสือที่โอมาร์ คัยยาม แต่งไว้ แต่ที่จริง "รُبैयाต" เป็นเพียงชื่อคำประพันธ์ชนิดหนึ่งของเปอร์เซียเท่านั้น กวีเปอร์เซียหลายคนก็แต่งรُبैयाต แต่ไม่มีชื่อเสียงเท่าบทของโอมาร์ คัยยาม บทรُبैयाตของโอมาร์ คัยยาม ไม่มีชื่อเรื่องกำกับไว้ ผู้อ่านจึงเรียกต่อ ๆ กันว่า "รُبैयाตของโอมาร์ คัยยาม" จนคำว่า "รُبैयाต" เป็นที่เข้าใจว่า เป็นชื่อหนังสือของโอมาร์ คัยยาม ไป คำว่า "รُبैयाต ของ โอมาร์ คัยยาม" มีความหมายในทำนองเดียวกับ "โคลงของศรีปราชญ์" หรือ "กลอนของสุนทรภู่" นั้นเอง

๓.๑ รُبैयाต คำประพันธ์ของเปอร์เซีย

รُبैयाต เป็นคำประพันธ์ชนิดหนึ่งของเปอร์เซีย ซึ่งคัดแปลงมาจากคำประพันธ์ของอาหรับ กวีเริ่มแต่งรُبैयाตในยุคเปอร์เซียใหม่ หรือเปอร์เซียอิสลาม สมัยอาหรับเป็นประมุข (ค.ศ. ๖๕๑ - ๘๕๐)^๑ ภาษาอังกฤษใช้ Rubaiyat ตามศัพท์เปอร์เซียออกเสียงเป็นรูปอาบิยาต (Rubā'ī yāt) เสียง อี ออกจากลำคอ เป็นรูปพหูพจน์ของรُبैयाต แปลว่า โคลงที่มี ๔ บาท (a quatrain)^๒ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ทรงใช้คำว่า "รُبैयाต" ซึ่งถอดมาจากภาษาอังกฤษ ในวิทยานิพนธ์นี้จึงจะเรียกคำประพันธ์ชนิดนี้ว่า รُبैयाต

^๑ คุฎาบมวาก ค.

^๒ กิเรก กุศลศิริสวัสดิ์, "ความสัมพันธ์ของมุสลิมทางประวัติศาสตร์และวรรณคดีไทย," ภาษาละออหนังสือ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (ธันวาคม, ๒๕๐๓), ๕๓

๓.๑.๑ แบบฉันทลักษณ์ของรូไบยาค

รូไบยาคบทหนึ่งมี ๔ บาท(วรรค) หรือ ๒ distitch^๑ บางทีก็ว่ามี ๔ hemistitch^๒ แต่ละบทไม่มีสัมผัสเกี่ยวเนื่องกัน บทหนึ่ง ๆ มีสัมผัส ๓ แห่ง คือ คำสุดท้ายของวรรคที่ ๑,๒,๔ สัมผัสกันโดยใช่เสียงเดียวกันทั้งสระและพยัญชนะ เช่นถาวรรคที่ ๑ ลงท้ายด้วยเสียง "มี" วรรคที่ ๒,๔ ก็ลงท้ายด้วยเสียง "มี" เช่นกัน (ต่างจากสัมผัสในคำประพันธ์ของไทยหรืออังกฤษซึ่งใช่เสียงสัมผัสเฉพาะสระเท่านั้น ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะภาษาอาหรับและเปอร์เซียมีคำศัพท์ที่มีพยางค์ท้ายซ้ำกันมาก เป็นคำที่มีความหมายต่างกัน แต่ลงท้ายด้วยเสียงเดียวกัน) แต่มีบางบทที่สัมผัสกันทั้ง ๔ วรรค จำนวนพยางค์ของรូไบยาคแบบดั้งเดิมมีวรรคละ ๑๓ พยางค์ เสียงยาว ๗ พยางค์ เสียงสั้น ๖ วางรูปได้ ๒ แบบดังนี้

แบบที่ ๑

- - u/u - - u/u - - u/u -

แบบที่ ๒

- - u/u - u -/u - - u/u - ^๓

ต่อมากวัดเสียงลงมาเหลือ ๑๐ พยางค์ โดยการรวมเสียงสั้น ๒ เสียง เป็นเสียงยาว ๑ เสียง ดังนี้

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

^๑ di = 2, stitch= บรรทัด , distitch หนึ่ง มีสองบรรทัด

^๒ hemi= ครึ่ง , stitch = บรรทัด , hemistitch หนึ่ง มีครึ่งบรรทัด

^๓ E.H. Whinfield, The Quatrains of Omar Khayyam, (2 nd.ed.rev.; London: Kegan Paul, Trench, Trubner & co. Ltd.,1901), p.347.

แบบที่ ๑

-- n/u -- n/u -- n/u --

วรรคหนึ่งจึงมีพยางค์เสียงยาวทั้งหมด ๑๐ พยางค์

ส่วนแบบที่ ๒ นั้น เมื่อรวมเสียงสั้น ๒ พยางค์เป็นเสียงยาว ๑ พยางค์แล้ว คง
เหลือเสียงไคเหลือ ๑๑ พยางค์ เป็นเสียงยาว ๕ พยางค์ และยังคงเป็นเสียงสั้น ๒ พยางค์
(เพราะรวมกันไม่ได้) ดังนี้

-- n/u - u - /u -- n/u --

อี.เอช.วินฟิลด์ (E. H. Winfield) กวีอังกฤษ ผู้แปลรូไบยาคของโฮมารุ
คียยาม ไว้ส่วนหนึ่ง ให้ความเห็นว่า การที่จะถอดรូไบยาคออกเป็นโคลงภาษาอังกฤษ ให้ใกล้เคียง
ที่สุด ควรใช้คำประพันธ์แบบอเล็กซานดรีน (Alexandrine)^๒

อเล็กซานดรีนเป็นคำประพันธ์ของอังกฤษที่ได้อิทธิพลมาจากโคลงโบราณของฝรั่งเศส
ในสมัยกลางคริสต์ศตวรรษที่ ๑๒ หรือต้นศตวรรษที่ ๑๓ เนื้อหาของโคลงบทนั้นเกี่ยวกับพระเจ้า
อเล็กซานเดอร์มหาราช อเล็กซานดรีนบทหนึ่งมี ๑๒ พยางค์ แบ่งเป็น ๖ จังหวะ (feet) มี
เสียงหยุด (pause) ที่พยางค์ที่ ๖ เป็นส่วนมาก

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* -- = เสียงยาว, u = เสียงสั้น, / = เว้นระยะในการออกเสียง และขีด
ยาวข้างบนเครื่องหมายแทนเสียงสั้น แสดงว่ารวมเสียง ๒ เสียงเข้าด้วยกัน

^๒ Winfield, op.cit., p.XXVIII

ตัวอย่าง

"A needless Alexandrine ends the song

That, like a wounded snake, drags its slow length along"

(จาก Essay on Criticism ของ Alexander Pope)^๑

แต่ส่วนมากผู้แปลรُبَايَات มักจะใช้คำประพันธ์แบบวรรคละ ๑๐ พยางค์ (decasyllable line) เอ็ดเวิร์ด ฟิตซ์เจอราร์ด (Edward Fitzgerald) ผู้แปลรُبَايَات ของโอมาร์ คัยยาม เป็นภาษาอังกฤษเป็นฉบับแรกก็ใช้คำประพันธ์แบบวรรคละ ๑๐ พยางค์นี้

ตัวอย่างรُبَايَات ที่เขียนเป็นภาษาเปอร์เซีย

خورشید کند صبح بر ایام نغمند کینروز باد در جام نغمند
 صامی خور کج منادی سمر که خیزد آویند آشد بعد از ایام نغمند

หรืออาจจะเขียนบรรทัดละ ๑ วรรคก็ได้

^๑ Encyclopedia Americana (New York: Americana Corporation, 1963), vol. 1, p.374

^๒ Robert Craves and Omar Ali-Shah, The Rubaiyyat of Omar Khayyam (London: the Camelot Press Ltd., 1968), p.82

ถดเป็นตัวอักษรโรมันดังนี้

Khurshid kamāndi sobh bar bām afgand
 Kai Khusro i roz bādāh dar jāam afgand
 Māi khur ki manādi sahri gi khizām
 Awaza i ishrabu dar ayām afgand

มีรูปสัมผัสเป็น a,a,b,a

เมื่อแปลเป็นโคลงภาษาอังกฤษ มีรูปสัมผัสเป็น a,a,b,a
 เหมือนบทเปอร์เซีย

Awake! for Morning in the Bowl of Night
 Has flung the Stone that puts the Stars to flight
 And lo! the Hunter of the East has caught
 The Sultan's Turret in a Noose of Light.

(บทที่ ๑ ฉบับที่พิมพ์ครั้งที่ ๑ ของพิศัยเจอร์รัลด์)

ใจความในวรรคที่ ๑,๒,๓ มักจะเป็นทำนองกล่าวหา ส่วนวรรคสุดท้ายเป็น
 วรรคที่มีค่าคม แสดงความสำคัญของกวีเป็นการปิดท้าย

รูไบยาคบางบทมีลักษณะคล้ายฆะซัล (Ghazal)^๑ แต่มีข้อแตกต่างกันคือ
 รูไบยาคไม่เจาะจงเนื้อหา จะแต่งเกี่ยวกับอะไรก็ได้ ส่วนฆะซัลนั้นแต่งเกี่ยวกับเหลาองุ่น
 และความรักเป็นส่วนมาก

^๑ ฎภาคผนวก ก.

๓.๑.๒ ความนิยมแต่งรُبัยยาค

ในสมัยฟื้นฟูของเปอร์เซีย (ก.ศ. ๘๕๐ - ๑๒๕๘) เริ่มมีหลักฐานว่ากวีนิยมแต่งคำประพันธ์แบบรُبัยยาคกันมาก กวีคนแรกคือออบูสะอิด บิน อบิด คะอิดิร (Abu Said bin Abi-l-Khair ก.ศ. ๘๖๗ - ๑๐๔๘) เขียนรُبัยยาคเกี่ยวกับลัทธิของพวกซุฟี (Sufi) คนต่อมา คือ บายา ตะหิร (Baba Tahir) ซึ่งได้นายาวา "Persian Burns"^๕ กวีที่มีชื่อเสียงมากที่สุด คือ โอมาร์ คัยยาม (Omar Khayyam) เขาแต่งรُبัยยาคไว้เพียงเรื่องเดียว แต่ผลงานเป็นที่รู้จักแพร่หลายในประเทศตะวันตกมากกว่างานของกวีอื่น

หลังจากคัยยาม มีกวีอีกคนหนึ่งชื่อ อิบนะ ลีนา (Ibn Sina) หรือที่ชาวตะวันตกรู้จักกันว่า อวิเซินนา (Avicenna) เป็นทั้งนักปรัชญาและแพทย์ควย อวิเซินนามีผลงานมากมายทั้งที่เป็นคำรับตำราและบทรُبัยยาคเกี่ยวกับปรัชญาชีวิต บางคนสันนิษฐานว่า รُبัยยาคหลายบทที่เราเข้าใจกันว่าเป็นของโอมาร์ คัยยาม นั้น ที่จริงเป็นผลงานของอวิเซินนา^๖

ในสมัยหลังจากการปกครองของพวกมองโกล มีกวีที่แต่งรُبัยยาคอีกคนหนึ่ง ชื่อ หาฟิซ (Hafiz ก.ศ. ๑๓๒๐ - ๑๓๙๐) แต่งคำประพันธ์ไว้หลายประเภท ที่เป็นรُبัยยาคใช้ชื่อว่า "The Rubā'i yāt of Hafiz" แต่ฮาฟิซชอบเขียนฉะฉลมากกว่าและเขียนได้ดีกว่ารُبัยยาคควย^๘

^๕ คุมบทที่ ๖

^๖ Edward G. Browne, A Literary History of Persia (London: T. Fisher Unwin Ltd., 1919), vol. II, p. 246

^๗ Encyclopedia Americana (New York: Americana Corporation, 1963), vol. XXI, p. 629a.

^๘ Ibid., p. 629b.

หลังจากหาพิชแล้ว ไม่ปรากฏว่ามีกวีคนใดที่แต่งรุไบยาคไว้ และมีชื่อเสียงเป็นที่ปรากฏอีกเลย เพราะความนิยมในสมัยหลังนี้เปลี่ยนมาเป็นแบบคลาสสิกของยุโรปเสียเป็นส่วนมาก

๓.๒ รุไบยาคฉบับภาษาเปอร์เซียของโอมาร์ คัยยาม

โคลงลาวไว้แล้วว่า บทรุไบยาคของโอมาร์ คัยยามนั้น เป็นที่รู้จักแพร่หลายมากกว่าบทรุไบยาคของกวีอื่น มีชาวตะวันตกแปลรุไบยาคเป็นภาษาต่าง ๆ ไว้มาก ผู้เขียนจึงขอกล่าวถึงรุไบยาคของโอมาร์ คัยยามในแง่ประวัติของผู้แต่ง คนฉบับและผู้สนใจศึกษาและแปลไว้ตามลำดับ ดังนี้

๓.๒.๑ ประวัติของผู้แต่ง

ผู้แต่งมีชื่อเต็มว่า กิยาสูดดีน อมุด ฟัตหะ อุมร์ อิบนะ อิบรอฮีม อัลด-คัยยาม (Ghiās uddīn Abul Fath Omar ibn Ibrahim al-Khayyam) เป็นที่รู้จักกันโดยยอว่า อุมร์ อัลด-คัยยาม หรือโอมาร์ คัยยาม คำว่าอัลด-คัยยาม แปลว่าผู้สร้างกระโจมที่ปัก (the tent-maker) (อัลด ก็อานำหน้าศัพท์ในภาษาอาหรับ เช่นเดียวกับ article ในภาษาอังกฤษ) การที่โอมาร์ คัยยามใช้ชื่อนี้ อาจจะมีได้หมายความว่าอัลด-คัยยามเป็นผู้สร้างกระโจมที่ปัก เพราะไม่มีหลักฐานแน่นอนว่าเป็นเช่นนั้น แต่คงจะตั้งตามความนิยม เช่นเดียวกับที่ชาวอังกฤษใช้ชื่อสกุลว่า โกลด์สมิธ (Goldsmith) บาง แทนเนอร์ (Tanner) บาง โดยที่อาจจะมีไคมีอาชีพนั่น ๆ ชาวเปอร์เซียเองก็นิยมการตั้งชื่อสกุลเช่นนี้ ดังตัวอย่างเช่นอัคตาร์ (Attar) ซึ่งแปลว่าคนขายยา และอัสซาร์ (Assar) ซึ่งแปลว่าคนหีบน้ำมัน เป็นต้น คัยยามอาจจะได้อิทธิพลหลังจากมีชื่อเสียงในวิทยาการด้านต่าง ๆ ถือว่าเป็นผู้สร้างสรรควิทยาการ ดังปรากฏในบทโคลงบทหนึ่งของเขาวา

^๑ Elias A. Elias, Modern Dictionary Arabic-English (Cairo: Elias' Modern Press, 1954), p. 206

"Khayyam, who stitched the tents of science" ^๑

คัยยาม, คนสร้างทัต ะวิทยา นี้อ ^๒

คัยยามเกิดในราวปี ค.ศ. ๑๐๓๘ ที่เมืองไนซาปุระ (Naihsapur) ในแคว้น
คอรัสसान (Khorassan) ตายในปี ค.ศ. ๑๑๒๓ (แต่ปรากฏบางแห่งว่าตายในปี ค.ศ.
๑๐๘๗) ^๓

ประวัติของคัยยามมีไม่มากนัก (กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงกล่าวไว้
"มีประวัติอย่างกระหลอกระแผลงสืบมาถึงปัจฉิมชนนี้" ^๔) ประวัติส่วนใหญ่รวบรวมได้จาก
คำบอกเล่าและข้อเขียนของเพื่อนร่วมสมัยของคัยยาม เรื่องที่เป็นที่เล่ากันแพร่หลายได้แก่
เรื่องของคัยยามกับเพื่อนสนิท ๒ คน คือ ไนซาม อุลมุลก์ (Nizam ul Mulk) และฮะซัน
สับบาห์ (Hasan Sabbah) ซึ่งปรากฏอยู่ในหนังสือเรื่องวะลียาต (Wasiyat) (หรือ
Testament) ที่เชื่อกันว่าไนซาม อุลมุลก์เป็นผู้เขียนไว้ ^๕ กล่าวถึงตอนที่คัยยามไปศึกษา

^๑ Edward Fitzgerald, Rubaiyat of Omar Khayyam, the
Astronomer-poet of Persia, (4 editions; New York: the
Macmillan Co., 1899), p.10

^๒ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, รُبَايَاتِ مِنْ أَحَادِيثِ إِيمَارِ كَيَّيَامِ (พิมพ์ครั้งที่ ๓, พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๐๕), หน้า ๗

^๓ E. H. Winfield, The Quatrains of Omar Khayyam,
(2nd. ed. rev.; London: Kegan Paul, Trench, Trubner & Co. Ltd.,
1901), p. V

^๔ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, เรื่องเคิม, หน้า ๑

^๕ Fitzgerald, op.cit., p.58

อยู่กับนักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ท่านหนึ่งแห่งแคว้นคอรัสซาน ชื่อท่านอิมาม โมวัฟฟัก (Mowaffak) แห่งไนซาปุระ เป็นผู้ที่มีคนนับถือและยกย่องมาก เชื่อกันว่าเด็กชายทุกคนที่ได้ศึกษาพระคัมภีร์กูรานและศาสนบัญญัติจากท่านผู้นี้แล้ว มักจะประสบความสำเร็จในชีวิตเสมอ ระหว่างที่คัยยามศึกษาอยู่กับท่านผู้นี้ เขามีเพื่อนสนิท ๒ คน คือไนซาม อุลมุลก และอะซัน สับบาห์ ก่อนที่จะแยกย้ายกันไปเมื่อจบการศึกษา ทั้งสามต่างให้สัจย์สาบานกันว่า หากผู้หนึ่งผู้ใดในสามคนนั้น มีโชคก็ก็จะแบ่งโชคนั้นให้เพื่อนทั้งสองเท่า ๆ กัน

ต่อมาไนซาม อุลมุลกได้รับตำแหน่งผู้สำเร็จราชการหรือวิเซียร์ (Vizier) แห่งแคว้นคอรัสซาน เพื่อนทั้งสองทราบข่าวก็มาขอพึ่งบุญตามสัญญา อะซัน สับบาห์ ได้รับแต่งตั้งเป็นมหาอำมาตย์ แคว้นความทะเลาะหะยาน ทำให้ลิดทรยศ เอาใจออกห่าง เป็นไส้ศึกให้แก่ศัตรู จึงถูกวิเซียร์ถอดออกจากตำแหน่ง อะซัน สับบาห์ เทียวรอนเร่ไป จนกลายเป็นหัวหน้าโจรเปอร์เซีย ที่เรียกกันว่าพวกอิสไมเลีย (Ismailians) เป็นพวกที่ลอบชุมนุมกัน เพื่อก่อกบฏจลาจลแผ่นดิน ครั้นปี ค.ศ. ๑๐๕๐ อะซัน สับบาห์ ก็ยกกองโจรเข้ายึดปราสาทอะลามุต (Alamut) ในแคว้นทางใต้ของทะเลแคสเปียน จนได้ฉายาว่า Old Man of the Mountains (กรมพระนราธิปฯ ทรงใช้คำว่า "อายุเถาเขาเขิน"^๑) เทียวปล้นสะดมไปทั่ว ทำลายชีวิตผู้คนเสียมากตมมาก แม้แต่ไนซาม อุลมุลก เพื่อนร่วมสาบาน อะซัน สับบาห์ ก็มีไต่ละเว่น

ฝ่ายโฮมาว์ คัยยาม นั้น ก็มาขอพึ่งบุญท่านวิเซียร์เช่นกัน แถขอเพียงไต่อาศัยอยู่อย่างสงบในเมือง เพื่อไต่มีโอกาสเผยแผ่วิทยากรเท่านั้น วิเซียร์จึงกราบทูลสดุดาน ให้พระราชทานเงินแก่คัยยามเป็นประจำทุกปี คัยยามอยู่ที่ไนซาปุระอย่างสงบสุขจนสิ้นชีวิต

^๑ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, เรื่องเคิม, หน้า ๘

เรื่องของสามสหหายที่ปรากฏอยู่ในเรื่องวะลียาทีนี้ ผู้สนใจวรรณคดีเปอร์เซียบางท่านไม่เชื่อว่าเป็นเรื่องจริง เข้าใจว่าอาจเป็นเรื่องที่คนรุ่นหลังเขียนขึ้นก็ได้ วินฟิลด์ ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า^๑

๑. ไนซาม อุลมุลก์ เกิดในปี ค.ศ. ๘๘๘ และถูกฆ่าในปี ค.ศ. ๑๐๖๕ เมื่ออายุได้ ๗๗ ปี ส่วนคัยยามและอะซัน สัมบาห์ นั้น มีชีวิตอยู่ต่อมาถึง ค.ศ. ๑๐๘๗ และ ๑๐๘๘ ตามลำดับ จึงไม่น่าจะเป็นไปได้ที่ทั้งสองจะมีชีวิตอยู่ต่อมาจนถึงเพียงนั้น หากเป็นคนรุ่นราวคราวเดียวกับไนซาม อุลมุลก์

๒. จากบทนำของคัยยามในหนังสือพีชคณิต (Algebra) กล่าวว่า เขามีผู้อุปถัมภ์ ชื่อ อบู ตะหิร (Abu Tahir) ไม่ได้กล่าวถึงไนซาม อุลมุลก์เลย แต่วินฟิลด์ก็ให้เหตุผลค่อนข้างว่า คัยยามอาจจะได้ อบู ตะหิร เป็นผู้อุปถัมภ์ต่อจากไนซาม อุลมุลก์ ก็ได้

๓. ไนซามิ อะรุซึ (Nizami i'Aruzi) กวีเอกของเปอร์เซีย ในสมัยศตวรรษที่ ๑๒ เขียนเรื่องจะหาร มะฎาละ (Chahâr Maqâla) (หรือ "Four Discourses") กล่าวถึงประวัติของคัยยามไว้หลายตอน แต่ก็มีได้มีเรื่องของสามสหหายอยู่ด้วย

ศาสตราจารย์ฮุตสมา (Houtsma) กล่าวสันนิษฐานไว้ในหนังสือเรื่อง "ประวัติของพวกเซลจุก" (History of the Seljuk) ว่าเรื่องที่กล่าวถึงสามสหหายนั้น คงไม่ใช่ขอเขียนของไนซาม อุลมุลก์ อาจจะมีผู้นำไปปนกับเรื่องของวะซึร อนูชิวัน อิบนะกะลิด (Wazir Anushirwan ibn Khalid) ซึ่งเขียนบันทึกความจำไว้ระหว่าง ค.ศ. ๑๐๘๖ - ๑๑๐๘ ว่าเคยเป็นเพื่อนนักเรียนรุ่นเดียวกับอะซัน สัมบาห์^๒

^๑ Whinfield, op.cit., pp. VIII-IX

^๒ Loc.cit.

นอกจากนั้นเอดเวิร์ด จี.บราวน์ (Edward G. Browne) ยังให้ข้อสังเกตไว้จากการที่ได้ศึกษาวรรณคดีเปอร์เซียว่าในซาม อุลมุลก์ มิได้เป็นผู้มีความสามารถ ทางการประพันธ์เลย กึ่งนั้น งามเขียนเรื่องวะลียากจึงอาจจะไม่ใช่ผลงานของในซาม อุลมุลก์ก็ได้^๑

อย่างไรก็ตามจากคำบอกเล่าที่ปรากฏในข้อเขียนของผู้ที่รู้จักคัมภีร์หลายท่าน กล่าวตรงกันว่า คัมภีร์ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นนักการศาสนาประจำราชสำนักในสมัยของสุลต่านเมลีก ชาห์ (Malik Shah)

ในยุคนั้นพวกเขาเสวยกษัตริย์ที่อำนาจมาก ขยายอาณาเขตไปจนถึงเปอร์เซีย กษัตริย์เสวยกษัตริย์ทรงพระนามอัล-อาร์สลาน (Al-Arsalan ค.ศ. ๑๐๓๐ - ๑๐๗๓) ทรงห่วงการขยายอาณาเขต จึงมิได้คิดปกครองแคว้นคอรัสซานเอง แต่ทรงโปรดให้ชาวพื้นเมืองคอรัสซาน คือ ในซาม อุลมุลก์เป็นผู้สำเร็จราชการ อัล-อาร์สลาน ทรงมีพระโอรส ชื่อเมลีก ชาห์ ซึ่งได้ขึ้นครองราชย์สืบต่อจากพระองค์ สุลต่านเมลีก ชาห์ ทรงโปรดฯ ให้คัมภีร์เข้ารับราชการในราชสำนัก แต่คัมภีร์เลือกดำเนินชีวิตอย่างอิสระมากกว่า ทั้งนี้เพื่อจะหาเวลาค้นคว้าวิทยการด้านต่าง ๆ ไต่ถามขึ้น เขาสนใจคณิตศาสตร์และดาราศาสตร์มาก จนมีผลงานปรากฏเป็นที่รู้จักทั่วไป และได้รับแต่งตั้งเป็นนักดาราศาสตร์ประจำราชสำนักในเวลาต่อมา ระหว่างนี้คัมภีร์ได้คำนวณตารางการดาราศาสตร์ เรียกว่า ซิจี มะลิกชาฮี (Zijā Malikshahi) ตามชื่อ เมลีก ชาห์ องค์อุปถัมภ์

เมื่อสุลต่านเมลีก ชาห์ ทรงมีพระราชดำริจะแก้ไขวิธีใช้ศักราชใหม่ โปรดฯ ให้ทรงโปรดฯ ให้คัมภีร์และนักปราชญ์อีก ๗ คน จัดทำปฏิทินแบบใหม่ขึ้น เรียกว่า ปฏิทินอัล-ญะลาลี (Jalalean)^๒ เรียกตามพระนามเต็มของสุลต่าน คือ ญะลาลุดดีน อิบน์ อัล-พัทตะ เมลีก ชาห์ เชื่อกันว่าปฏิทินนี้มีความแน่นอนกว่าปฏิทินแบบจูเลียน (Julian)

^๑ Edward G. Browne, A Literary History of Persia (London: T. Fisher Unwin Ltd., 1919), vol. II, p. 189

^๒ กรมพระนราธิปฯ ทรงใช้ชื่อว่า สุภมาศ ชะลาลี

หรือแบบเกรกอเรียน (Gregorian) ของสันตปาปาเกรกอรีที่ ๑๒ เพราะปฏิทินของเกรกอเรียนจะคลาดเคลื่อน ๑ วัน ใน ๓,๓๓๐ ปี แต่แบบอัล-ญะลาลี จะคลาดเคลื่อนเพียง ๑ วัน ใน ๕,๐๐๐ ปี^๑ ถึงอย่างไรก็ตามเมื่อมีปฏิทินแบบนี้ใช้แล้ว ก็ยังคงใช้การนับศักราชแบบอิจราาะห์ ซึ่งเป็นการนับทางจันทรคติกันอยู่กว่า

ในคานคณิตศาสตร์ คัยยามมีผลงานปรากฏอยู่ ๒ เรื่อง ได้แก่คำร่าฟิซคณิต Algebra ซึ่งต่อมาได้แปลเป็นภาษาอังกฤษ อีกเล่มหนึ่ง คือ "On the Difficulties of Euclid's Definitions" ซึ่งขณะนั้นเก็บรักษาไว้ที่ห้องสมุดเลย์เด็น (Leyden)

คัยยามได้รับยกย่องจากเพื่อนและศิษย์ว่าเป็นผู้ทำนายเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้แม่นยำ คังมีเรื่องปรากฏในหนังสือจะหารู มะกาละ ว่า วันหนึ่งในซามิ อะรุซี (ผู้เขียน) มีโอกาสได้ร่วมวงสนทนากับคัยยาม ได้ยินคัยยามพูดเปรยขึ้นว่า

"หลุมฝังศพของเราจะต้องอยู่ในกรมเงาที่มีกลิ่นคอกไม้โปรยปรายทับลงมาทุกปี ๆ"

อะรุซี มีใจคิดเลยว่จะเป็นเช่นนั้น จนกระทั่งหลายปีหลังจากที่คัยยามสิ้นชีวิตแล้ว อะรุซีก็กลับไปในซาปุระอีกครั้งหนึ่ง ได้แวะไปเยี่ยมหลุมฝังศพของคัยยาม พบว่าตรงหัวหลุมมีต้นแพร์และต้นพีชขึ้นปกคลุมอยู่และบนหลุมก็มีกลิ่นคอกไม้คลุมจนแลไม่เห็นพื้นดิน เป็นที่น่าประหลาดใจแก่เขามาก

อีกเรื่องหนึ่งจากหนังสือเล่มเดียวกันเดวว่า ครั้งหนึ่งเมื่อสุลต่านมุฮัมมัด (Muhammad) โอรสของเมลีก ซาห์ จะเสด็จออกลาสัตว์ ทรงโปรดฯ ให้คัยยามเลือกเวลาที่เหมาะสมให้ เพราะทรงเชื่อฝีมือของคัยยามที่เคยเลือกกำหนดวันที่อากาศดี ไม่มีพายุฝน

^๑ กิเรก กุลศิริสวัสดิ์, "ความสัมพันธ์ของมุสลิมทางประวัติศาสตร์และวรรณคดีไทย", ภาษาและหนังสือ, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (ธันวาคม, ๒๕๐๓), ๕๘

ให้แก่พระองค์มาแล้วครั้งหนึ่ง คัษยามใช้เวลาอยู่สองวันจึงทูลกำหนดเวลาที่ต้องเสด็จ แต่เมื่อชบวนเสด็จจะเริ่มออก ท้องฟ้าก็มีครึ้ม มีเค้าฝนและหิมะหนัก ผู้ตามเสด็จพากันทูลคัดค้าน จนสุดท้ายตนเองก็จะทรงชักม้ากลับ แต่คัษยามทูลว่า อากาศจะเป็นเช่นนั้นเพียงครู่เดียว ต่อจากนั้นก็แจ่มใสไปตลอด ๕ วัน สุดท้ายทรงเชื่อ และเหตุการณ์ก็เป็นไปตามคำของคัษยาม ทำให้คัษยามเป็นที่เชื่อถือของชาวเมืองมากขึ้น^๑

นอกจากนั้น คัษยามยังได้รับยกย่องว่ามีความจำและความเข้าใจพระคัมภีร์อัล-กุรอานได้ดียิ่ง เมื่อมีผู้โต้เถียงขัดแย้งกันเกี่ยวกับข้อความในพระคัมภีร์ คัษยามสามารถตัดสินโดยการอธิบายข้อความที่ถูกต้องให้โคทุกกริ่ง จนมีนักอ่านพระคัมภีร์ท่านหนึ่งเคยปากชมว่า ยังไม่เคยพบผู้ใดที่จำใจความในพระคัมภีร์ได้มากเท่านี้มาก่อนเลย^๒

เกี่ยวกับชีวิตในครอบครัว ไม่ปรากฏว่าคัษยามแต่งงานกับหญิงใด กล่าวกันแต่เพียงว่าคัษยามเคยมีภรรยาชื่อ ฮะลิมา เบกุม (Halima Begum) บุตรสาวของข้าราชการในราชสำนักเกี่ยวกับคัษยาม แต่บิดาของฮะลิมาเกลี้ยกลอนให้แก่อีกคนหนึ่ง คัษยามมิได้ใช้อำนาจบีบบังคับบิดามารดาของหญิงสาวแต่ประการใด ทั้งที่เขามีโอกาสจะทำได้^๓

คัษยามเขียนรูไบยาตขึ้นเพื่อแสดงธรรมบางประการ มีผู้กล่าวว่า คัษยามเป็นปฏิปักษ์ต่อศาสนาอิสลามที่ตนนับถืออยู่ เพราะบทโคลงบางบทชักชวนมิให้เชื่อพระเจ้า แต่ก็มีผู้

^๑ E.H. Whinfield, The Quatrains of Omar Khayyam, (2 nd.ed.rev.; London: Kegan Paul, Trench, Trubner & Co. Ltd., 1901), pp. X-XIII

^๒ Loc. cit.

^๓ Robert Graves and Omar Ali-Shah, The Rubaiyyat of Omar Khayyam. (London: the Camelot Press Ltd., 1968), p. 45

- ๒) อีกฉบับหนึ่งของหอสมุดคอบอกเลียน มี ๔๐๕ บท
- ๓) ฉบับของสมาคมกัลกัตตาเอเชียติก (The Calcutta Asiatic Society) มี ๕๑๖ บท
- ๔) ฉบับของหอสมุดอินเดียออฟฟิศ (India Office Library) มี ๕๑๒ บท
- ๕) อีกฉบับหนึ่งของหอสมุดอินเดียออฟฟิศ มี ๓๖๒ บท
- ๖) ฉบับของหอสมุดพิพิธภัณฑ์อังกฤษ (British Museum) มี ๔๒๓ บท
- ๗) อีกฉบับหนึ่งของหอสมุดพิพิธภัณฑ์อังกฤษ มี ๕๔๐ บท บันทึกในปี ค.ศ. ๑๖๒๔
- ๘) ฉบับของหอสมุดมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ มี ๘๐๑ บท
- ๙) ฉบับของหอสมุดแห่งชาติ กรุงปารีส มี ๓๔๕ บท บันทึกในปี ค.ศ. ๑๕๒๗
- ๑๐) อีกฉบับหนึ่งของหอสมุดแห่งชาติ กรุงปารีส มี ๒๑๓ บท
- ๑๑) ฉบับของหอสมุดเมืองเบอร์ลิน (Königliche Bibliothek,) มี ๕ ฉบับ จำนวน ๒๓๘, ๖๕, ๔๐, ๓๘๐ และ ๔๓ บท ตามลำดับ
- ๑๒) ฉบับของหอสมุดเมืองบัคคะ (Khuda Bakhsh Library) มี ๖๐๓ บท
- ๑๓) ฉบับของต้นตระกูลโอมาร์ อะลี ชาห์ (Omar Ali-Shah) กวีชาวเปอร์เซีย มี ๑๑๑ บท บันทึกใน ค.ศ. ๑๑๕๓

นอกจากนี้ ยังมีของเอกชนชาวเปอร์เซียอีกหลายฉบับ แต่ไม่ปรากฏปีที่บันทึกและจำนวนบท^๑

๓.๒.๒.๒ ต้นฉบับแบบพิมพ์หิน

- ๑) ฉบับของเมืองเตหะราน มี ๔๖๐ บท บันทึกในปี ค.ศ. ๑๘๖๑
- ๒) ฉบับของเมืองตบาริช (อิหร่าน) มี ๔๕๓ บท บันทึกในปี ค.ศ. ๑๘๖๘
- ๓) ฉบับของเมืองลัคเนา (อินเดีย) มี ๓๑๖ บท บันทึกในปี ค.ศ. ๑๘๖๘
- ๔) อีกฉบับหนึ่งของเมืองลัคเนา มี ๓๖๓ บท บันทึกในปี ค.ศ. ๑๘๗๘

^๑ Graves and Ali-Shah, op.cit., p.84

นอกจากรายชื่อที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีผู้อาจว่าคนพบคนฉบับรุไบยาคของโอมาร์ คัยยามอีกหลายฉบับ จึงทำให้มีผู้สนใจศึกษางานของคัยยามมากขึ้น และมีผู้ตั้งข้อสันนิษฐานว่า ส่วนใหญ่มีโผลงงานของคัยยาม

๓.๒.๓ ผู้สนใจศึกษาและแปลรุไบยาคของโอมาร์ คัยยาม

ผู้สนใจงานของคัยยามอาจจะมีมาตั้งแต่สมัยของคัยยามแล้ว เพราะจากประวัติของเขาปรากฏว่าเป็นคนที่ขี้ชื่อเสียง มีผู้สนใจความคืดอ่านของเขาอยู่มาก แต่ก็มีไม่กี่หลักฐานอื่น ๆ ที่แสดงว่ามีผู้ใดแสดงความคืดเห็นเกี่ยวกับงานเรื่องรุไบยาคของเขาไว้แต่อย่างใด จนกระทั่งในปี ค.ศ.๑๘๑๘ จึงเริ่มมีนักเขียนคนแรกที่เขียนบทความเกี่ยวกับคัยยามไว้ นักเขียนผู้นี้เป็นชาวเยอรมัน ชื่อ ฟอน แฮมเมอร์ (Von Hammer) กล่าวว่า เขาสนใจผลงานของคัยยามมาก เขามีต้นฉบับรุไบยาคอยู่ ๒๐๐ บท ข้อเขียนของแฮมเมอร์ไม่แพร่หลายนัก เพราะเขียนด้วยภาษาเยอรมัน ซึ่งยังไม่เป็นที่รู้จักกว้างขวาง เอกเวิร์ด พิตซ์เจอร์ลด์ ก็ได้อ่านข้อเขียนนี้ แต่ไม่เข้าใจเรื่องเท่าใด^๑ อย่างไรก็ตามนับว่าข้อเขียนนี้เป็นสิ่งสำคัญที่จูงใจให้ชาวตะวันตกหันมาสนใจคัยยาม

ต่อมาในปี ค.ศ.๑๘๕๖ เอกเวิร์ด บี.เคาเวล (Edward B. Cowell)^๒ ศาสตราจารย์วิชาประวัติศาสตร์มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ได้ค้นพบต้นฉบับรุไบยาคที่เชื่อกันว่าเก่าแก่ที่สุดที่หอสมุดบอคเลี่ยน มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด ต้นฉบับนี้ระบุว่าเป็นที่กึ่งที่เมืองชีราซ (Shiraz)

^๑ T.H. Weir, Omar Khayyam, the poet (London: Hazell, Watson & Viney, Ltd., 1926), p. 9

^๒ ที่ปรึกษาของพิตซ์เจอร์ลด์, ญบทที่ ๓ ตอน ๓.๓.๒

ในปี ค.ศ.๑๘๕๗ การ์ซง เกอ ตาซซี (Garçon de Tassy) ชาวฝรั่งเศสผู้สนใจเรื่องตะวันออก (orientalist) เขียนบทความเกี่ยวกับคัมภีร์ไบยาคและรُبัยยาคของคัมภีร์ลงในหนังสือพิมพ์วารสาร เอเชียติก (Journal Asiatique) เขาได้นำเนื้อหาของเรื่องที่เขาเขียนจากพิศซ์เจอร์วัลด์และเคาเวล

ในปี ค.ศ.๑๘๕๘ เคาเวลเขียนบทความเกี่ยวกับผู้เขียนคัมภีร์ไบยาคที่เขาค้นพบที่หอสมุดออกเดียน ลงในหนังสือกัลกัตตา รีวิว (Calcutta Review)

ในปี ค.ศ.๑๘๕๘ พิศซ์เจอร์วัลด์ แปลรُبัยยาคและตีพิมพ์เป็นครั้งแรก จำนวน ๗๕ บท ให้ชื่อว่า "Rubaiyat of Omar Khayyam, the Astronomer-poet of Persia"

ในปี ค.ศ.๑๘๖๗ เจ.บี.นิโคลาส (J.B.Nicolas) กงสุลฝรั่งเศส ประจำเมืองเรชต์ (Rescht) ประเทศอิหร่าน แปลบทโคลงรُبัยยาคที่ได้จากคัมภีร์แบบพิมพ์หินที่กรุงเตหะราน เป็นภาษาฝรั่งเศส รวม ๘๖๔ บท มีคำอธิบายของเขาด้วย ใช้นามว่า "Les Quatrains de Khayam" เขาได้ตีพิมพ์เป็นนักปราชญ์ชาวเปอร์เซีย วิธีการตีความของเขาจึงเป็นไปตามแบบซุฟี (Sufi) เช่น wine หมายถึง ความรัก ๒

ในปี ค.ศ.๑๘๖๘ พิศซ์เจอร์วัลด์ตีพิมพ์รُبัยยาคครั้งที่ ๒ มีบทโคลงเพิ่มขึ้นเป็น ๑๑๐ บท บางบทมีถ้อยคำเปลี่ยนไปจากฉบับตีพิมพ์ครั้งที่ ๑ บาง แต่ยังคงใช้ชื่อหนังสือเช่นเดิม

ในปี ค.ศ.๑๘๗๒ พิศซ์เจอร์วัลด์ ตีพิมพ์รُبัยยาคครั้งที่ ๓ บทโคลงเหลือเพียง ๑๐๑ บท ถ้อยคำในบางบทก็เปลี่ยนไปบ้าง

^๑ คุมพ์ที่ ๗ ตอน ๓.๔.๖

^๒ Robert Graves & Omar Ali-Shah, The Rubaiyyat of Omar Khayyam (London: The Camelot Press.Ltd.,1968), p.18

กวีชาวเยอรมัน ชื่อ ฟรีดริช บอดเคินชเต็ท (Friedrich Bodenstedt) ก็แปลรُبัยยาคเป็นภาษาเยอรมัน มีการตีพิมพ์หลายครั้ง

ในปี ค.ศ. ๑๘๗๙ พิตซ์เจอร์วัลด์ ตีพิมพ์รُبัยยาคครั้งที่ ๔ จำนวนโคลง เท่ากับครั้งที่ ๓

ในปี ค.ศ. ๑๘๘๒ กวีชาวอังกฤษ ชื่อ อี.เอช. วินฟิลด์ แปลรُبัยยาค เป็นภาษาอังกฤษ พร้อมด้วยบทโคลงเปอร์เซียกำกับอยู่ด้วย มี ๕๐๘ บท วินฟิลด์ไซตคนฉบับหลายฉบับ เขาเลือกเอาบางบท โดยพิจารณาจากเนื้อหาของบทโคลง ไม่ได้คำนึงถึงว่า คัยยามจะเป็นผู้แต่งจริงหรือไม่ แต่เมื่อเห็นว่าบทใดที่มีใจความซัดกับหลักศาสนาของซูฟี เขาก็ตัดออก^๑

มีสตรีส คาเดล (Mrs. Cadell) ชาวอังกฤษผู้สนใจงานของคัยยาม เคยเขียนบทความเกี่ยวกับคัยยามลงในนิตยสารเฟรเซอร์ส์ (Fraser's) ฉบับประจำเดือนพฤษภาคม ๑๘๗๕ ได้แปลรُبัยยาคไว้ ๑๔๔ บท ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. ๑๘๘๕ ไม่ปรากฏว่าได้คนฉบับมาจากที่ใด คาเดลกล่าวแต่เพียงว่า มีคนฉบับอยู่ถึง ๑๐๕๐ บท^๒

นอกจากนี้ก็มี ดร. ฟรีดริช โรเซน (Friedrich Rosen) ชาวเยอรมัน แปลรُبัยยาคไว้เป็นภาษาอังกฤษ ๓๒๕ บท เขาอ้างว่าได้คนฉบับที่แท้จริง ซึ่งเขียนในปี ๗๒๑ แต่มีใครระบุว่า เป็นศักราชใด ที่ไม่ใช่คริสต์ศักราช เพราะเป็นเวลาก่อนคัยยามเกิด แคลดาเป็นอิฐเพราะที่ศักราชที่ ๗๒๑ ก็นับว่าฉบับนี้เก่ากว่าฉบับบวกลดเสียถึง ๑๔๔ ปี ผู้สนใจศึกษาของคัยยาม เข้าใจว่าตัวเลขศักราชนี้คงจะคลาดเคลื่อนมากกว่า^๓

^๑ E. H. Whinfield, The Quatrains of Omar Khayyam (2 nd.ed.rev.; London: Kegan Paul, Trench, Trubner & Co. Ltd., 1901), p. XXII

^๒ Ibid., p. XXI

^๓ Weir, op.cit., p. 12

ในปี ค.ศ. ๑๘๘๕ พิตซ์เจอร์ดัก ตีพิมพ์รูปขยายครั้งที่ ๕ มี ๑๐๑ บท

หลังจากนั้นมีการพิมพ์ซ้ำ (reprint) รูปขยายส่วนแปลของพิตซ์เจอร์ดัก
อีกหลายครั้ง บางฉบับมีภาพประกอบและมีคำบรรยายภาพด้วย

ฉบับหนึ่ง มีภาพวาดประกอบฝีมือของจิตรกรอเมริกัน ชื่อ เอลิเฮอร์ เว็ดดาร์
(Eliher Veddar) เป็นหนังสือที่หนักถึง ๑๕ ปอนด์ อีกฉบับหนึ่งเล็กขนาด
๑/๘ X ๓/๑๖ นิ้ว นับเป็นหนังสือที่เล็กที่สุดในโลกเล่มหนึ่ง และอีกฉบับหนึ่งประกบอย่างวิจิตร
ด้วยอัญมณี ประมาณราคา ๑,๐๐๐ ปอนด์ (ราว ๕๘,๕๐๐.๐๐ บาท) และได้จมไปพร้อมกับเรือ
เดินสมุทรไทเทนิค (Titanic) เมื่อ ค.ศ. ๑๙๑๒ ^๒

ในปี ค.ศ. ๑๘๘๗ ริชาร์ด เดอ แกลเลียน (Richard de Gallienne)
แปลรูปขยายไว้อีกฉบับหนึ่ง ให้ชื่อว่า "Yellow Rose from Persia"

ในปี ค.ศ. ๑๘๘๘ เอ็ดเวิร์ด เฮอร์อน อัลเลน (Edward Heron-Allen)
ชาวอังกฤษ แปลรูปขยายจากต้นฉบับที่หอสมุดบอดเลี่ยนซึ่งเขาเคยเป็นผู้ค้นพบ ฉบับแปลนี้มีบท
โคลงเปอร์เซียกำกับไว้ด้วย

และในปีเดียวกัน จอห์น เปย์น (John Payne ค.ศ. ๑๘๘๒ - ๑๙๑๖) กวี
ชาวอังกฤษก็แปลรูปขยายเป็นภาษาอังกฤษอีกส่วนรวมหนึ่ง มี ๘๕ บท

^๑ John D. Rohanna, A Treasury of Asian Literature
(London: Phoenix House Ltd., 1958), p.285

^๒ กีเรก กุลสิริสวัสดิ์, "ความสัมพันธ์ของมุสลิมทางประวัติศาสตร์และวรรณคดี
ไทย," ภาษาและหนังสือ, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (ธันวาคม, ๒๕๐๗), ๑๐๐

ฉบับแปลบางฉบับพิมพ์เป็นฉบับกระเป่า ใต้แกของจอห์นสัน ปาชา (Johnson Pasha) พิมพ์ในปี ค.ศ. ๑๘๑๓ และของ โอ.เอ. ชรึบโซล (O.A. Shrubsole) พิมพ์ในปี ค.ศ. ๑๘๒๐

ใน ค.ศ. ๑๘๕๒ ศาสตราจารย์อาร์เบอร์รี่ (Arberry) ศาสตราจารย์วิชาภาษาอาหรับแห่งเคมบริดจ์ แปลรُبَايَاتِ คัมภีร์ไบยัตไว้เป็นภาษาอังกฤษ ใช้ชื่อว่า "A New Version of the Rubaiyyat Based upon Recent Discoveries"

ในระยะหลังนี้มีผู้อ้างว่าคนพบต้นฉบับรُبَاยَاتِของโอมาร์ คัยยามอีก ผู้อ้างคือกวีเปอร์เซีย ชื่อ โอมาร์ อะลี ซาฮ์ เขาร่วมมือกับกวีชาวอังกฤษ ชื่อ โรเบิร์ต เกรฟส์ (Robert Graves) แปลรُبَاยَاتِเป็นภาษาอังกฤษพร้อมทั้งคำวิจารณ์ฉบับแปลของพิตช์ เจอรัลด์ ควาย ฉบับของอะลี ซาฮ์ และเกรฟส์ ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. ๑๙๖๗ สองครั้ง และในปี ค.ศ. ๑๙๖๘ อีกครั้งหนึ่ง

๓.๒.๘ คำวิจารณ์เกี่ยวกับต้นฉบับรُبَاยَاتِของโอมาร์ คัยยาม

ตั้งแต่ ฟอน แฮมเมอร์ เขียนบทความเกี่ยวกับรُبَاยَاتِของโอมาร์ คัยยาม ไว้ในปี ค.ศ. ๑๘๑๘ ชาวตะวันตกก็เริ่มสนใจคัยยามกันอย่างแพร่หลาย ปรากฏว่ามีผู้ค้นพบต้นฉบับรُبَاยَاتِของคัยยามอีกหลายฉบับ จำนวนบทโคลงแตกต่างกันไป ตั้งแต่ ๔๓ ถึง ๑,๐๕๐ บท แต่ยังไม่มียุคใดแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับจำนวนบทโคลงที่แตกต่างกันนี้เลย จนกระทั่งในปี ค.ศ. ๑๘๗๘ มิสซิส คาเกล จึงเขียนบทความลงในนิตยสารเฟรเซอร์ส์ ฉบับเดือนพฤษภาคม ว่าบทรُبَاยَاتِที่เป็นของคัยยามนั้นมีอยู่ไม่เกิน ๒๕๐ ถึง ๓๐๐ บท เท่านั้น ๑

๑ E.H. Whinfield, The Quatrains of Omar Khayyam

(2nd ed. rev.; London: Kegan Paul, Trench, Trubner & Co. Ltd., 1901), p. XXI

ต่อมาในปี ค.ศ.๑๘๘๗ ศาสตราจารย์วาเล็นติน ชุกอฟสกี (Valentin Schukovski) แห่งมหาวิทยาลัยเซนต์ ปีเตอร์สเบิร์ก เขียนบทความเรื่อง "Umar Khayyam and the "Wandering Quatrains" " เป็นภาษารัสเซีย ลงในหนังสือฉลองครบรอบ ๒๕ ปี ที่บาร์อน วิกเตอร์ โรเซน (Baron Victor Rosen) คำรงค์ตำแหน่งศาสตราจารย์ภาษาอาหรับแห่งมหาวิทยาลัยเซนต์ ปีเตอร์สเบิร์ก อีก ๑ ปีต่อมา ดร.อี.เคนิสัน รอส (Dr.E.Denison Ross) ชาวอังกฤษผู้สนใจเรื่องราวทางตะวันออก แปลบทความนี้เป็นภาษาอังกฤษลงในนิตยสาร The Journal of the Royal Asiatic Society

ชุกอฟสกี ให้อธิบายพื้นฐานไว้ว่าบทโคลงรูดุบายาคที่มีผู้เข้าใจว่าเป็นของคัยยาม นั้น มีอยู่ถึง ๙ ใน ๑๐ ที่เป็นผลงานของกวีอื่น ชุกอฟสกีเรียกบทโคลงเหล่านั้นว่า "Wandering Quatrains" ชุกอฟสกีเห็นว่าบทโคลงจำนวนนับพันบทนั้นน่าจะเป็นงานของกวีหลายคน และใช้เวลาแต่งถึง ๖ ศตวรรษ เท่าที่ชุกอฟสกีค้นคว้าได้มีอยู่ ๘๒ บท ที่เขาเชื่อว่าเป็นงานของกวีเปอร์เซีย ๓๑ คน ได้แก่ ออบู สะอิก, อัคการ์, อวีเซินนา และรุมิ (Rumi) เป็นต้น

การที่จะตัดสินว่าโคลงบทใดเป็นผลงานของคัยยามจริงหรือไม่นั้น เป็นสิ่งที่ทำได้ยากมาก เพราะไม่มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา เนื่องจากภาษาเปอร์เซียมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก เมื่อเทียบภาษาเปอร์เซียปัจจุบันกับเมื่อ ๘๐๐ ปีที่แล้ว จะพบข้อแตกต่างเพียงเล็กน้อยจนแทบจะไม่เป็นที่สังเกตได้เลย ° ดังนั้น จึงไม่สามารถพิจารณาบทโคลงในแง่ความเก่าใหม่ของภาษาได้ แม้แต่รูปแบบคำประพันธ์ และถ้อยคำสำนวนก็ไม่มีข้อเปลี่ยนแปลงเท่าใด จะพิจารณาได้ก็แต่จากความคิดของกวีที่ปรากฏในบทโคลงเท่านั้นเอง ชุกอฟสกีใช้หลักเกณฑ์นี้ เขาคึกขางานของกวีเปอร์เซียหลายคน พบว่าความคิดที่ปรากฏในบทโคลงของคัยยามบางบท

° Edward G.Browne, A Literary History of Persia

(London:T.Fisher Unwin Ltd.,1919),vol.II,pp.108-109

ตรงกับความคิดของกวีบางคนจนน่าจะเชื่อได้ว่าเป็นงานของกวีผู้นั้นมากกว่า^๑

ดร.เอเธ (Dr. Ethé) เป็นผู้สนใจเรื่องนี้อีกผู้หนึ่ง ให้ความเห็นว่าโคลงบทที่ ๓๐๓ และ ๔๒๐ จากฉบับของวินฟิลด์^๒ น่าจะเป็นของอวีเซินนา และบทที่ ๔๐๖ จากเล่มเดียวกัน^๓ ควรจะเป็นของอบบู สะอิด^๔

ข้อคิดเห็นของซุคอฟสกีและดร.เอเธ ทำให้ผู้สนใจุบายาตของโอมาร์ คัยยาม เริ่มหันมาพิจารณาตามแนวนี้และเขียนบทวิจารณ์กันไว้มาก แต่ก็ยังไม่มีผู้ใดสามารถระบุได้แน่ชัดว่าบทใดบ้างที่เป็นของคัยยาม เพราะยังมีข้อโต้แย้งกันอยู่จนทุกวันนี้

๓.๓ ุบายาตฉบับภาษาอังกฤษของเอคเวิร์ด ฟิตซ์เจอร์วัลด์

ุบายาตฉบับแปลของเอคเวิร์ด ฟิตซ์เจอร์วัลด์ ทำให้ชาวตะวันตกสนใจโอมาร์ คัยยามกันมาก โดยเฉพาะหลังจากฟิตซ์เจอร์วัลด์พิมพ์ฉบับที่ ๓ (ค.ศ. ๑๘๗๒) แล้ว คัยยามก็เป็นที่รู้จักแพร่หลายในอเมริกา และยุโรป จนมีการตั้งสโมสร ชื่อ Khayyam Club เพื่อชุมนุมผู้ที่สนใจหลักปรัชญาของคัยยาม จึงนับว่าฟิตซ์เจอร์วัลด์เป็นกวีเอกผู้หนึ่งที่ทำให้งานของคัยยามแพร่หลายไปเกือบทั่วโลก

๓.๓.๑ ประวัติและผลงานของฟิตซ์เจอร์วัลด์

เอคเวิร์ด ฟิตซ์เจอร์วัลด์ เป็นกวีและนักแปลชาวอังกฤษ บิดาเป็นชาวไอริช ชื่อ จอห์น เพอร์เซลล์ (John Purcell) จอห์น แต่งงานกับลูกพี่ลูกน้องชื่อ แมรี ฟิตซ์เจอร์วัลด์

^๑ Loc.cit

^๒ Whinfield, op.cit., p.p.204,282

^๓ Ibid., p.272

^๔ Ibid., p.XXIV

หลังจากเอกเวิร์ก บุตรชายคนที่ ๓ เกิดได้ ๕ ปี บิดาของภรรยาที่ตาย จอห์นจึงเปลี่ยนมาใช้ชื่อสกุลของภรรยาเป็นฟิตซ์เจอรัลด์ตลอดมา

เอกเวิร์ก ฟิตซ์เจอรัลด์ เกิดที่เมืองเบรดฟีลด์ (Bredfield) ในประเทศอังกฤษ เมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม ค.ศ. ๑๘๐๕ ตายที่เมืองเมอร์ตัน (Merton) เมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน ค.ศ. ๑๘๘๓ ในวัยเด็ก ฟิตซ์เจอรัลด์ศึกษามิคาไปอยู่ฝรั่งเศส ที่เมืองแซงต์แยร์แมง (St. Germain) แล้วย้ายไปอยู่ปารีส ค่อยากลับมาประเทศอังกฤษ เข้าเรียนที่โรงเรียนเบอร์ เซนต์ เอดมันด์ (Bury St. Edmund) จนอายุได้ ๑๗ ปี จึงเข้าเรียนต่อที่ ตรีนิคี้ เคมบริดจ์ เขาจบการศึกษาชั้นปริญญาตรี ในปี ค.ศ. ๑๘๓๐ ฟิตซ์เจอรัลด์คุ้นเคยกับกวีเอกหลายคน เช่น แครคเคอเวย์ (Thackeray) เทนนิสัน (Tennyson) และคาร์ไลล์ (Carlyle) เป็นต้น ฟิตซ์เจอรัลด์พักอยู่ในบ้านพักเล็ก ๆ ในชนบท เขาชอบอ่านหนังสือ ทำสวนและเล่นเรือ ฟิตซ์เจอรัลด์ชอบชีวิตชาวทะเลมาก จนสามารถรู้ศัพท์ต่าง ๆ เกี่ยวกับการเดินเรือและชีวิตของชาวเรือ โรเบิร์ต เกรฟส์ กวีในสมัยต่อมา วิจารณ์ว่าฟิตซ์เจอรัลด์มีความตั้งใจในเรื่องทะเลมาก จนเอ่ยถึงไว้ในรูปายาบทหนึ่ง ทั้ง ๆ ที่ตนฉวยเกมของโอมาร์ คัยยาม มีไค้กลาวถึงทะเลไว้เลย °

ฟิตซ์เจอรัลด์ แต่งงานในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. ๑๘๕๖ กับลูซี่ บาร์ตัน (Lucy Barton) บุตรสาวของเบอร์นาร์ค บาร์ตัน (Bernard Barton) กวีเควเกอร์ (Quaker) ที่เขาคุนเคยดี แต่ต่อมาไม่นาน ฟิตซ์เจอรัลด์กับลูซี่ ก็แยกทางกัน

ฟิตซ์เจอรัลด์ คุนเคยกับศาสตราจารย์วิชาประวัติศาสตร์ผู้หนึ่ง ในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ชื่อ อี.บี.เคาเวล เคาเวลเป็นผู้แนะนำให้ฟิตซ์เจอรัลด์ อ่านวรรณคดีเรื่องสำคัญของชาติต่าง ๆ เช่น กรีก สเปน เปอร์เซีย เป็นต้น และเมื่อฟิตซ์เจอรัลด์ แปลงานต่าง ๆ นั้น เป็นภาษาอังกฤษ ก็ได้เคาเวลเป็นที่ปรึกษาอย่างใกล้ชิดเกือบตลอดเวลา

° Robert Graves and Omar Ali-Shah, The Rubaiyyat of Omar Khayyam (London: the Camelot Press Ltd., 1968), p. 15

ฟิตซ์ เจอร์วัลด์ เขียนโคลงตั้งแต่ยังเป็นนักศึกษาอยู่ที่เคมบริดจ์ แต่ไม่มีคนฉบับเหลืออยู่ เมื่อจบการศึกษาแล้วเขาเขียนโคลงอีกบทหนึ่ง ชื่อ "The Meadow in Spring" ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๘๔๔ ฟิตซ์ เจอร์วัลด์เขียนบทไวอาลัยให้แก่ภริยาชื่อ เมอร์นาร์ค บาร์ตัน (ซึ่งเป็นบิดาของภรรยาของเขาในเวลาต่อมา) บทอาลัยนั้นเป็นบทนำในหนังสือที่ระลึก รวมผลงานของบาร์ตัน

ปี ค.ศ. ๑๘๕๑ ฟิตซ์ เจอร์วัลด์เขียนเรื่อง "Euphranor's Dialogue on Youth" เป็นร้อยแก้ว

ปี ค.ศ. ๑๘๕๒ เขียนเรื่อง "Polonius: a Collection of Wise Saws and Modern Instances" อีกเรื่องหนึ่ง ทั้งสองเรื่องไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง

ต่อมาเขาแนะนำให้ฟิตซ์ เจอร์วัลด์อ่านวรรณคดีสเปนเรื่อง "Don Quixote" ทำให้ฟิตซ์ เจอร์วัลด์เริ่มสนใจวรรณคดีสเปนเรื่องอื่น ๆ อีกหลายเรื่อง และในปี ค.ศ. ๑๘๕๓ เขาแปลบทละครของกวีเอกสเปนชื่อคาลเดอรอน (Calderon) ให้ชื่อว่า "Six Dramas of Calderon" เรื่องนี้บอกชื่อผู้แปลและระบุไว้ควยว่าเป็นวิธีแปลอย่างอิสระ (Free translation) ° แต่ยังไม่ได้รับความสนใจจากผู้อ่านเท่าใดนัก ฟิตซ์ เจอร์วัลด์จึงไม่พิมพ์เรื่องนี้ออกมาอีก นอกจากเขียนให้เพื่อนสนิทอ่านเท่านั้น เช่นเรื่อง "La Vida es Sueno" "El Magico Prodigioso" ซึ่งเป็นเรื่องที่แปลและตัดแปลงจาวรรณคดีสเปนเช่นกัน

ในปีเดียวกัน (๑๘๕๓) ฟิตซ์ เจอร์วัลด์หันมาสนใจวรรณคดีเปอร์เซียอีกด้านหนึ่ง เมื่อเขาแปลหนังสือเรื่องกุลิสตัน (Gulistan) ของ สะดี (Sadi) ไปให้อ่าน

° Edward Fitzgerald, Rubaiyat of Omar Khayyam, Six Plays of Calderon (London: J.M. Dent & Sons Ltd., 1935), p. 45

ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๘๕๖ พิตซ์เจอร์ลัดก็จึงแปลเรื่อง "Salaman and Absal" ของญามิ และ "Mantik-ut-tair" ของอัคทาร์ ในปีนี้เขาได้ค้นฉบับรูปเวยาคของหอสมุดบอกลีเยนจากเคาเวล และปีต่อมาเคาเวลก็พบต้นฉบับรูปเวยาคที่กลักตาคาและส่งมาให้พิตซ์เจอร์ลัดอีก พิตซ์เจอร์ลัดก็จะแปลรูปเวยาคระหว่างปี ค.ศ. ๑๘๕๖ - ๑๘๕๘ เพราะปรากฏว่าเขาส่งต้นฉบับที่แปลแล้วไปให้เพื่อนคนหนึ่งดูในปี ค.ศ. ๑๘๕๘^๑ ในปีต่อ ๆ มาพิตซ์เจอร์ลัดแก้ไขเพิ่มเติมบทแปลรูปเวยาคและตีพิมพ์รวมทั้งสิ้น ๕ ครั้ง

ในปี ค.ศ. ๑๘๖๕ พิตซ์เจอร์ลัดก็ดัดแปลงวรรณคดีกรีกเรื่อง "Agamemnon" ของ Aeschylus มาเขียนเป็นสำนวนของเขาเอง และในปี ค.ศ. ๑๘๘๐ - ๑๘๘๑ ก็ดัดแปลงเรื่อง "Oedipus Plays" จาก Oedipus ของ Tyrannus และ "Oedipus at Colonus" ของ Sophocles มาเขียนเป็นสำนวนของเขาเองอีกเช่นกัน

๓.๓.๒ วิธีการที่พิตซ์เจอร์ลัดก็ศึกษาและแปลรูปเวยาคเป็นภาษาอังกฤษ

เมื่อพิตซ์เจอร์ลัดเริ่มสนใจวรรณคดีเปอร์เซีย เขาก็ใช้เวลาศึกษาภาษาเปอร์เซียอยู่ ๔ ปี จึงสามารถแปลบทประพันธ์ภาษาเปอร์เซียเป็นภาษาอังกฤษได้ เมื่อเคาเวลส่งต้นฉบับโคลงเปอร์เซียที่พิมพ์ที่หอสมุดบอกลีเยนมาให้ พิตซ์เจอร์ลัดก็ศึกษาและให้ความเห็นว่าเป็นโคลงที่บันทึกไว้ในปี ค.ศ. ๑๔๖๐ และเข้าใจว่าเป็นผลงานของกวีเปอร์เซียชื่อโอมาร์ คัยยาม ต้นฉบับมีโคลง ๑๕๘ บท เรียงลำดับโคลงตามพยัญชนะตัวสุดท้ายที่ใช้สัมผัส กล่าวคือบทที่ ๑ ลงท้ายด้วยพยัญชนะตัวที่ ๑ ในภาษาเปอร์เซีย และบทต่อ ๆ ไปก็ลงท้ายด้วยพยัญชนะตัวที่ ๒, ๓, ๔ ฯลฯ ตามลำดับ^๒ พิตซ์เจอร์ลัดแปลและเรียบเรียงใหม่เหลือเพียง ๙๕ บท เรียงลำดับบทใหม่ตามระยะเวลาที่กล่าวถึงในบทโคลงตั้งแต่รุ่งอรุณจนถึงพลบค่ำ

^๑ Edward Fitzgerald, Rubaiyat of Omar Khayyam, the Astronomer-poet of Persia (New York: the Macmillan Co., 1929), p.15

^๒ Graves and Ali-Shah, op.cit., p.40

ในการแปลระยะแรก พิตซ์เจอร์ลด์มีเวลาเป็นที่พักผ่อน ต่อมาเวลาย้ายไป
อยู่ประเทศอินเดีย พิตซ์เจอร์ลด์จึงค้นคว้าคำแปลจากพจนานุกรมเปอร์เซีย-อังกฤษ ของจอห์น
สัน แต่เขาก็ยังเขียนจดหมายปรึกษาเวลาอยู่ทุกระยะ ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๘๕๗
เวลาส่งต้นฉบับรูปไปยาคที่พิมพ์ที่กัลกัตตามาให้พิตซ์เจอร์ลด์อีกฉบับหนึ่ง (โอมาร์ อะดี ซาฮ์
ผู้แปลรูปไปยาคไว้อีกสำนวนหนึ่งในเวลาต่อมา กล่าววว่าต้นฉบับรูปไปยาคที่เวลาได้มาจากกัลกัต
ตานี้ เป็นฉบับที่คัดลอกมาจากฉบับเดิมซึ่งสูญหายไปนานแล้ว *) พิตซ์เจอร์ลด์แปลรูปไปยาค
เสร็จในปี ค.ศ. ๑๘๕๘ ดังนั้นเขาอาจจะใช้ต้นฉบับที่ได้จากกัลกัตตาในปี ค.ศ. ๑๘๕๗ ด้วย

พิตซ์เจอร์ลด์เคยส่งต้นฉบับแปลรูปไปยาคไปยังสำนักพิมพ์นิตยสารเพรเซอร์ส แคม
โลดงพิมพ์ ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๘๕๕ สำนักพิมพ์ควอริทซ์ (Quaritch) จึงพิมพ์รูปไปยาคฉบับ
แปลของพิตซ์เจอร์ลด์ออกมาเป็นหนังสือเล่มเล็ก ๆ ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งจำนวน ๒๐๐ เล่ม ครั้ง
แรกจำหน่ายเล่มละ ๕ ชิลลิง แต่ปรากฏว่ามีผู้ซื้อจำนวนน้อยมาก จึงลดราคาลงมาเป็นเล่มละ
๑ เพนนี ^๒ ผู้สนใจอ่านรูปไปยาคฉบับแปลของพิตซ์เจอร์ลด์ในครั้งนั้นมีโรสเสตตี (Rossetti)
และสวินเบิร์น (Swinburne) รวมอยู่ด้วย ทั้งสองนำรูปไปยาคของพิตซ์เจอร์ลด์ไปให้จอร์จ
เมเรดิธ (George Meredith) กุ โรสเสตตี สวินเบิร์นและเมเรดิธศึกษาบทโคลงด้วย
ความสนใจ และกล่าววิพากษ์วิจารณ์ถึงเรื่องนี้อยู่บ่อย ๆ จนทำให้ผู้อื่นเริ่มหันมาสนใจรูปไปยาค
ของพิตซ์เจอร์ลด์มากขึ้น

ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๘๖๗ นีโคลาสแปลรูปไปยาคของโอมาร์ คัยยามเป็นภาษาฝรั่งเศส
เศส ใจความต่างจากฉบับของพิตซ์เจอร์ลด์มาก อีกปีหนึ่งต่อมาพิตซ์เจอร์ลด์จึงแก้ไขเพิ่มเติม
รูปไปยาคฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๑ ของตน นำมาเรียบเรียงใหม่และพิมพ์เป็นครั้งที่ ๒ จำนวน ๑๑๐ บท
มีคำนำวิจารณ์ความตึกเห็นของนีโคลาสด้วย ในปี ค.ศ. ๑๘๗๒ พิตซ์เจอร์ลด์พิมพ์รูปไปยาคครั้งที่
๓ จำนวน ๑๐๑ บท และในปี ค.ศ. ๑๘๗๕ และ ๑๘๘๕ พิมพ์ครั้งที่ ๔ และครั้งที่ ๕ ตามลำดับ

* Loc.cit.

^๒ Ibid., p.23

ทั้ง ๒ ฉบับมีจำนวนโคลงเท่ากับฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๓

ในการแปลรُبैयाตของโอมาร์ คัยยามนั้น พิตซ์เจอร์ลด์มิได้แปลแบบคำต่อคำ แต่เขาอ่านรُبैयाตบทเปอร์เซียจนจับใจความได้แล้วจึงแต่งเป็นโคลงภาษาอังกฤษตามความเข้าใจของเขา^๑ พิตซ์เจอร์ลด์คัด เติม และเปลี่ยนแปลงใจความบางตอนตามความต้องการ เขากล่าวว่าการแปลแบบคำต่อคำ (literal translation) นั้นทำให้อ่านเข้าใจได้ยาก^๒

มีผู้วิจารณ์ว่าดาอัยการุจิกโอมาร์ คัยยามตามทัศนะของพิตซ์เจอร์ลด์ก็ให้อ่านรُبैयाตฉบับแปลของพิตซ์เจอร์ลด์ หรืออีกนัยหนึ่งถ้าเราอ่านรُبैयाตฉบับนี้เราก็ได้เห็นภาพของคัยยามตามที่พิตซ์เจอร์ลด์ถ่ายทอดมาให้ พิตซ์เจอร์ลด์บอกว่าเขาแสดงภาพที่แท้จริงของคัยยามเพียงแค่นิดเดียวเท่านั้น โคลงของเขาจึงเป็นลักษณะของคัยยามส่วนหนึ่งและของเขาเองส่วนหนึ่ง เขาขอให้ผู้อ่านแปลความหมายของบทโคลงเองตามความเข้าใจของแต่ละคน ซึ่งไม่จำเป็นว่าจะต้องเหมือนความเห็นของคัยยามหรือของเขาก็ได้^๓

พิตซ์เจอร์ลด์กล่าวถึงวิธีการแปลรُبैयाตของเขาไว้ในจดหมายที่มีถึงเขาเวลาครั้งนี้ "วิธีการแปลของข้าพเจ้าคงเป็นที่น่าสนใจสำหรับท่านในเรื่องรูปแบบ (form) และรายละเอียด (detail) ในแง่ต่าง ๆ ข้าพเจ้ามิได้แปลตามตัว แต่นำโคลงหลายบทมารวมกัน และใจความบางตอนก็ตัดไป....."^๔

^๑ Fitzgerald, loc.cit.

^๒ Ibid., p.16

^๓ Edward Fitzgerald, Rubaiyat of Omar Khayyam, Six Plays of Calderon (London: J.M.Dent & Sons Ltd., 1935), p. XIII

^๔ Ibid., p. XII

ฟิซซ์เจอร์วัลด์พยายามรักษาแบบโคลงให้เหมือนบทเปอร์เซีย โดยการใส่โคลงที่มี
วรรคละ ๑๐ พยางค์ และมีสัมผัสเช่นเดียวกับของเดิม^๑ แต่โรเบิร์ต เกรฟส์วิจารณ์ว่าการ
ที่ฟิซซ์เจอร์วัลด์ใส่โคลงที่มีสัมผัสละ ๓ แห่งเช่นเดียวกับโคลงเปอร์เซียนั้นไม่สมควร เพราะ
ภาษาอังกฤษมีค่าไม่มากเท่าภาษาเปอร์เซีย จึงยากที่จะหาค่าที่มีเสียงสัมผัสกันถึง ๓ คำได้ตาม
ความหมายที่ต้องการ นอกจากนั้นเสียงสัมผัสที่เป็นเสียงเดียวกันอยู่ติดกันมาก ๆ ก็ทำให้ฟังแล้ว
น่าเบื่อหน่าย^๒ ดังนั้นเมื่อเกรฟส์แปลรูไบยัตของโอมาร์ คัยยาม เขาจึงใส่โคลงที่ไม่มีสัมผัส
เลย

เรโนลด์ อัลลีน นิคอลสัน (Renold Alleyne Nicholson) อาจารย์
ภาษาเปอร์เซียประจำมหาวิทยาลัยเคมบริจจ์ วิจารณ์ว่าฟิซซ์เจอร์วัลด์แปลรูไบยัตตามความเข้าใจ
ของตนเองโดยมิได้คำนึงถึงความหมายที่แท้จริงที่ชาวเปอร์เซียเข้าใจกัน ตัวอย่างเช่นใน
โคลงบทที่ ๕๐ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๕ ของฟิซซ์เจอร์วัลด์ มีใจความ ๒ บาทแรกว่า

" A Hair perhaps divides the False and True
Yes; and a single Alif were the clue-!..."

คำว่า Alif หมายถึงตัวอักษรตัวแรกของเปอร์เซีย มีรูปร่างดังนี้ | ถือกัน
ว่าแทนตัวเลขหนึ่งได้ จึงมีความหมายเท่ากับความเป็นเอกภาพของพระผู้เป็นเจ้า (Divine
Unity) แต่ฟิซซ์เจอร์วัลด์ตีความหมายเอาตามที่เห็นคือ Alif นั้นน่าจะแทนเส้นผมได้
เพราะรูปร่างลักษณะคล้ายเส้นผม จึงแปลไปในทำนองนั้น^๓

^๑ กุบที่ ๓ ตอน ๓.๑.๑

^๒ Graves and Ali-Shah, op.cit., p.11

^๓ Edward Fitzgerald, Rubaiyat of Omar Khayyam, with
introduction and notes by Renold Alleyne Nicholson (London:
A & C Black Ltd., 1922), p.30

บางบทก็เพิ่มความบางตอนเช่นบทที่ ๕๕ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ ว่า

The Vine had struck a Fibre which about
If clings my Being-let the Sufi flout;
Of my Base metal may be filed a key
That shall unlock the Door he howls without.

แต่ในฉบับเดิมซึ่งเกรฟส์เชื่อว่าเป็นของกัยยามนั้นมีดังนี้

But while the Eternal One created me
He word by word spelt out my lesson,love,
And seized my heart-and from a fragment cut
Keys to the storehouse of Reality.

ในบทนี้โลกลาวถึง vine, fibre, base metal, Sufi ไว้เลย เกรฟส์
เข้าใจว่าพิศุเจอร์วัลด์คงจะนำมาจากบทโคลงของกวีเปอร์เซียคนอื่นมากกว่า^๑ เช่นเดียวกับ
บทที่ ๓๖ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ ซึ่งพิศุเจอร์วัลด์นำมาจากโคลงของกวีอัศตาร์ ๒ บาท^๒
(ความปรากฏในจดหมายที่พิศุเจอร์วัลด์เขียนติดต่อกับเศาเวล)^๒

^๑ Graves and Ali-Shah, op.cit., p.17

^๒ Fitzgerald, loc.cit.

นอกจากนั้นในโคลงบทที่ ๕๕ ที่ยกมาข้างต้นนั้น พิศัยเจอรัดก็กล่าวตอทานพวก
 ชูฟ้าไวกววย ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะพิศัยเจอรัดพยายามจะคัดค้านความคิดของนิโคลาสซึ่งนิยม
 พวกชูฟ้าก็เป็นได้^๑

ถึงแม้ว่าพิศัยเจอรัดจะขอคำปรึกษาจากเคาเวลอยู่เสมอ แต่ก็ยังมีบางครั้งที่พิศัย
 เจอรัดก็ไม่รับฟังคำทัดท้วงของเคาเวล เมื่อเคาเวลพบว่าในโคลงบทที่ ๘๑ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๔
 ของพิศัยเจอรัดกล่าวถึงงูไวกววยโดยที่คนฉบับเดิมไม่มี เคาเวลสันนิษฐานว่าพิศัยเจอรัดคง
 จะได้ใจความจากโคลงบทที่ ๒๓๖ ของนิโคลาสดี บาทสุดท้าย แต่พิศัยเจอรัดตีความหมายผิดไป
 เคาเวลจึงเขียนจดหมายจากกัลกัตตาไปชี้แจงให้พิศัยเจอรัดรู้ถึงเรื่องนี้ แต่พิศัยเจอรัดมิได้
 แก้ไขข้อความตอนนั้นแต่อย่างใด^๒

อย่างไรก็ตามนับว่าพิศัยเจอรัด เป็นกวีคนสำคัญที่ทำให้รูไบยาคของโอมาร์
 คัยยามเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง และนับเป็นความสามารถของพิศัยเจอรัดอย่างหนึ่งที่น่า
 โคลงที่มีบรรยากาศแบบเปอร์เซียมาเปลี่ยนเป็นแบบอังกฤษไปได้จนเป็นที่ยอมรับกันว่ารูไบยาค
 ฉบับภาษาอังกฤษของพิศัยเจอรัดเป็นวรรณคดีเอกของอังกฤษเล่มหนึ่ง นอกจากนั้นยังเห็นได้ว่า
 พิศัยเจอรัดเป็นกวีที่มีความคิดอิสระเป็นของตนเอง และยังมีหน้าที่ให้ผู้อ่านแปลความหมายบท
 โคลงของเขาไปตามความเข้าใจของผู้อ่านเองด้วย

๓.๔ คำสันนิษฐานเกี่ยวกับที่มาของรูไบยาคฉบับภาษาไทย

คนไทยใคร่รู้จักโอมาร์ คัยยามจากรูไบยาคฉบับภาษาไทยของ กรมพระนราธิปประ
 พันธุ์พงศ์ ผู้ทรงพระนิพนธ์ทรงใช้ชื่อว่า "รูไบยาค(ก่าพย์โลกิยะทีฎฐธรรม)ของสะกิม โอมาร์
 คัยยาม แปลงเป็นโคลงสุภาพภาษาไทย" ที่พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ คำเรื่องเป็นโคลง

^๑ Graves and Ali-Shah, loc.cit.

^๒ Fitzgerald, loc.cit.

ดังนั้นจึงจะลงความเห็นไว้เป็นเบื้องต้นก่อนว่า กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ทรง
 ใคตณฉบับภาษาอังกฤษของพิศซ์เจอร์วัลด์ ในบทต่อไปจึงจะเปรียบเทียบข้อความบางตอนเพื่อ
 เป็นหลักฐานเพิ่มเติมในการยืนยันให้แน่ชัดอีกครั้งหนึ่ง

เมื่อเข้าใจเป็นเบื้องต้นแล้วว่าทรงใคตณฉบับของพิศซ์เจอร์วัลด์ ก็ยังมีปัญหาว่าทรง
 ใคตณฉบับไคมา เพราะรุโบายาตณฉบับภาษาอังกฤษของพิศซ์เจอร์วัลด์พิมพ์ถึง ๕ ครั้ง ในระหว่างปี
 ค.ศ. ๑๘๕๕ - ๑๘๘๕ ปีที่ประมาณว่ากรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ทรงใคตณฉบับจากพระโอรส
 องค์ใหญ่คือปี ค.ศ. ๑๘๐๘ ซึ่งเป็นเวลาหลังการตีพิมพ์ถึง ๕ ครั้ง ดังนั้นตณฉบับที่ทรงใคมา
 อาจจะเป็นตณฉบับใคตณฉบับหนึ่งซึ่งพิมพ์ตั้งแต่ครั้งที่ ๑ ถึงครั้งที่ ๕ หรืออาจจะทรงใคไว้ทั้ง ๕ ฉบับ
 ก็ได้ เมื่อพิจารณาจากบทโคลงรุโบายาตณฉบับภาษาไทยแล้วก็ยังไม่สามารถบอกใคว่าตรงกับ
 ภาษาอังกฤษฉบับใค เพราะคำศัพท์โคลงสลับกันบ้าง ตรงกับเล่มนั้นบ้างเล่มนี้บ้าง และมีเพิ่มเติม
 ขึ้นอีกบ้าง จึงจะใคเปรียบเทียบแต่ละบทไว้ในบทที่ ๕

ศูนย์วิทยพัทยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย